

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи
доцент _____ Ігор GERUSH
“ 24 ” _____ 2021 р.

ДОВІДНИК ДЛЯ СТУДЕНТА
(СИЛАБУС)
з вивчення навчальної дисципліни

«ГІГІЄНА ТА ЕКОЛОГІЯ (В Т.Ч. ЛІКУВАЛЬНЕ ХАРЧУВАННЯ)»

Галузь знань 22 Охорона здоров'я
(код і назва галузі знань)

Спеціальність 225 Медична психологія
(код і назва спеціальності)

Освітній ступінь магістр
(магістр, бакалавр, молодший бакалавр)

Курс навчання 3

Форма навчання денна
(денна, заочна, дистанційна)

Кафедра гігієни та екології
(назва кафедри)

Схвалено на методичній нараді кафедри гігієни та екології
„17” червня 2021 року (протокол №16).

Завідувач кафедри гігієни та екології, проф. _____ Леонід ВЛАСИК
(підпис)

Схвалено предметною методичною комісією дисциплін гігієнічного профілю
„29” червня 2021 року (протокол №6).

Голова предметної методичної
комісії з дисциплін гігієнічного профілю, проф. _____ Святослав ДЕЙНЕКА
(підпис)

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ЯКІ ВИКЛАДАЮТЬ НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Кафедра	Гігієни та екології
Прізвище, ім'я, по батькові науково-педагогічних працівників, посада, науковий ступінь, вчене звання, e-mail	Власик Леонід Іванович - завідувач кафедри гігієни та екології, д.мед.н., професор leonidvlasyk223@gmail.com Кметь Тарас Ігорович – професор кафедри, доктор медичних наук, kmet.taras@bsmu.edu.ua Жуковський Олег Михайлович – доцент кафедри, кандидат медичних наук, доцент gykovskiypan@gmail.com Кушнір Оксана Василівна – старший викладач кафедри, кандидат медичних наук, oksanka_kushnir@bsmu.edu.ua Іфтода Оксана Миколаївна – асистент кафедри, iftoda@bsmu.edu.ua
Веб-сторінка кафедри на офіційному веб-сайті університету	https://www.bsmu.edu.ua/gigiyeni-ta-ekologiyi/
Веб-сайт кафедри	https://sites.google.com/a/bsmu.edu.ua/hygiene/
E-mail	hygiene@bsmu.edu.ua
Адреса	м. Чернівці, вул. Федьковича, 16
Контактний телефон	+38 (0372) 57-09-77 (095)5107201

2. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Статус дисципліни	нормативна
Кількість кредитів	4
Загальна кількість годин	120
Лекції	10
Практичні заняття	40
Самостійна робота	70
Вид заключного контролю	підсумковий модульний контроль

3. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (АНОТАЦІЯ)

Професійна підготовка медичних психологів не може бути якісною і ефективною без глибокого вивчення профілактичної дисципліни – гігієни та екології.

У процесі вивчення дисципліни студенти опановують основні питання профілактичної медицини за розділами комунальної гігієни, гігієни харчування, гігієни праці, гігієни дітей і підлітків, лікувально-профілактичних закладів, психогігієни, екології людини та вивчають теоретичні основи, методологію, методи та засоби гігієнічної оцінки факторів довкілля і їхнього впливу на стан здоров'я людини, громадське здоров'я, а також на умови навчання і виховання дітей, праці і відпочинку, харчування, лікування тощо. Отримані знання необхідні майбутнім медичним психологам передусім для обґрунтування, планування і проведення профілактичних заходів, спрямованих на попередження захворювань, забезпечення оптимальних умов життєдіяльності, зміцнення здоров'я та збільшення тривалості активного життя людини, проведення санітарно-просвітницької роботи, діагностики захворювань тощо.

Знання гігієни для медичних психологів необхідне також для виконання професійної діяльності, щоб набути уміння рекомендувати методи і засоби організації режиму дня,

навчання, праці, особистої гігієни, режиму харчування, використання природних факторів та комплексу методів і засобів загартовування організму, методів і засобів профілактики внутрішньо-лікарняних інфекцій, інфекційних захворювань серед населення, оцінювання умов перебування в організованих колективах, проведення санітарно-просвітницької роботи в дитячих, навчальних, трудових колективах та серед населення в цілому.

4. ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Перелік нормативних документів:

- Положення про організацію освітнього процесу (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/polozhennya-pro-organizacziyu-osvitnogo-proczesu-u-vdnzu-bukovinskij-derzhavnij-medichnij-universitet.pdf>);
- Інструкція щодо оцінювання навчальної діяльності студентів БДМУ в умовах впровадження Європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/bdmu-instrukcziya-shhodo-oczinyuvannya-%D1%94kts-2014-3.pdf>);
- Положення про порядок відпрацювання пропущених та незарахованих занять (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/reworks.pdf>);
- Положення про апеляцію результатів підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/07/polozhennya-pro-apelyacziyu-rezultativ-pidsumkovogo-kontrolyu-znan.pdf>);
- Кодекс академічної доброчесності (https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/kodeks_academic_faith.pdf);
- Морально-етичний кодекс студентів (https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/ethics_code.docx);
- Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/antiplagiat-1.pdf>);
- Положення про порядок та умови обрання студентами вибіркових дисциплін (https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/nakaz_polozhennyz_vybirkovi_dyscypliny_2020.pdf);
- Правила внутрішнього трудового розпорядку Буковинського державного медичного університету (<https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/17.1-bdmu-kolektivnij-dogovir-dodatok.doc>).

4.2. Політика щодо дотримання принципів академічної доброчесності здобувачів вищої освіти:

- самостійне виконання навчальних завдань поточного контролю без використання зовнішніх джерел інформації;
- списування під час контролю знань заборонені;
- самостійне виконання індивідуальних завдань та коректне оформлення посилань на джерела інформації у разі запозичення ідей, тверджень, відомостей.

4.3. Політика щодо дотримання принципів та норм етики та деонтології здобувачами вищої освіти:

- дії у професійних і навчальних ситуаціях із позицій академічної доброчесності та професійної етики та деонтології;
- дотримання правил внутрішнього розпорядку університету, бути толерантними, доброзичливими та виваженими у спілкуванні зі студентами та викладачами, медичним персоналом закладів охорони здоров'я;
- усвідомлення значущості прикладів людської поведінки відповідно до норм академічної доброчесності та медичної етики.

4.4. Політика щодо відвідування занять здобувачами вищої освіти:

- присутність на всіх навчальних заняттях (лекціях, практичних заняттях) є обов'язковою (окрім випадків з поважних причин).

4.5. Політика дедлайну та відпрацювання пропущених або незарахованих занять здобувачами вищої освіти:

- відпрацювання пропущених занять відбувається згідно з графіком відпрацювання пропущених або незарахованих занять та консультацій.

5. ПРЕРЕКВІЗИТИ І ПОСТРЕКВІЗИТИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ)

Перелік навчальних дисциплін, на яких базується вивчення навчальної дисципліни	Перелік навчальних дисциплін, для яких закладається основа в результаті вивчення навчальної дисципліни
Анатомія людини	Пропедевтика внутрішньої медицини
Фізіологія	Радіологія
Медична та біологічна фізика	Внутрішня медицина з медичною психологією
Медична біологія	Соціальна медицина, громадське здоров'я
Біологічна та біоорганічна хімія	Епідеміологія з принципами доказової медицини
Мікробіологія, вірусологія та імунологія	Інфекційні хвороби
Патологічна фізіологія	Медична та фізична реабілітація
Безпека життєдіяльності; основи біоетики та біобезпеки	Військова психологія

6. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

6.1. **Метою** вивчення навчальної дисципліни є формування у студента теоретичних знань з гігієни та екології, опанування практичних умінь та навичок, спрямованих на здійснення профілактичних заходів щодо зміцнення здоров'я людини, охорони довкілля, застосування набутих знань й умінь у своїй професійній діяльності.

Метою «Гігієни та екології» як навчальної дисципліни в системі медичних знань є, насамперед, формування в майбутнього медичного психолога гігієнічного мислення, набуття навичок оцінки факторів навколишнього середовища та знань про наслідки їх негативного впливу на здоров'я людини, умінь розробки заходів щодо запобігання виникненню негативних зрушень у стані здоров'я та захворювань населення.

6.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- забезпечити засвоєння студентом комплексу знань з теоретичних основ гігієни та екології, (термінологія, закони, методи, принципи гігієнічного нормування, основи лікувального харчування);
- оволодіння знаннями та вміннями проведення санітарно-гігієнічної оцінки виробничого середовища, еколого-гігієнічної оцінки стану довкілля, оцінки адекватності харчування;
- опанування практичними навичками організації ефективної профілактичної роботи, необхідними при виконанні професійних обов'язків та застосування їх на практиці;
- запровадження у практику роботи закладів та установ охорони здоров'я гігієнічних рекомендацій, санітарних норм і правил, перевірка їх ефективності та удосконалення;
- прогнозування санітарної ситуації.

7. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ФОРМУВАННЮ ЯКИХ СПРИЯЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА:

7.1. Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні задачі та проблеми медичної психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог.

7.2. Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 6. Здатність приймати обґрунтовані та фахові рішення.

ЗК. 13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство, й у розвитку суспільства,

техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

7.3. Фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК 5. Здатність до оцінювання результатів діагностики, лабораторних та інструментальних досліджень, проведення психологічного дослідження, аналізу, систематизації, оцінювання психометричних та психодіагностичних методик, формулювання аргументованих висновків та рекомендацій.

ФК 7. Здатність до визначення обсягу, порядку та характеру заходів надання медико-психологічної допомоги, з урахуванням вікових, гендерних, культуральних, особистісних та інші індивідуальних особливостей пацієнтів.

ФК 14. Здатність до здійснення психоосвітньої роботи серед населення та медичних працівників.

8. ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ.

ПРН 2. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження, критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки, представляти результати власних досліджень усно / письмово для поінформованої аудиторії.

ПРН 7. Інтерпретувати та прогнозувати вплив лікування на перебіг хвороби / розладу з метою оптимізації програм медичної, психологічної та медико-психологічної допомоги.

9. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин (4 кредити ЄКТС) – 1 модуль «Гігієна та екологія (в т.ч. лікувальне харчування)», який складається з 4-х змістових модулів.

Змістовий модуль 1.

Вступ до гігієни та екології. КоМУнальна гігієна

Конкретні цілі:

- Тракувати поняття про гігієну як теоретичну основу профілактичної медицини.
- Пояснювати закони (постулати) гігієни та вміти використовувати їх в практичній діяльності лікаря.
- Інтерпретувати принципи гігієнічного нормування, методи і засоби гігієнічних досліджень, їх використання у проведенні запобіжного і поточного санітарного нагляду в різних галузях народного господарства, лікувально-профілактичних та оздоровчих закладах.
- Аналізувати етапи розвитку гігієни, становлення санітарно-гігієнічної служби як галузі практичної охорони здоров'я, внесок окремих вчених-гігієністів у досягнення її сучасного рівня;
- Тракувати основні поняття про біосферу, про фактори навколишнього середовища (фізичні, хімічні, біологічні, психогенні), їх вплив на організм та здоров'я населення.
- Аналізувати і використовувати в практичній лікарській діяльності сприятливі (оздоровчі) чинники навколишнього середовища (сонячної радіації, клімату, погоди, інших фізичних, хімічних, біологічних, факторів та умов).
- Інтерпретувати загальні основи планування та забудови населених місць, розташування та санітарного благоустрою в них побутових, промислових, навчально-виховних, лікувально-профілактичних, оздоровчих об'єктів, закладів та установ.
- Пояснювати та використовувати методи і засоби захисту від впливу несприятливих факторів навколишнього середовища на організм і здоров'я (етіологічних факторів, етіологічних факторів ризику) в побутових виробничих умовах, в лікарняних дитячих навчальних, виховних та оздоровчих закладах.
- Робити висновки про вплив планування, забудови, благоустрою та внутрішнього обладнання різного типу житлових, промислових, громадських будівель на санітарні умови проживання та здоров'я населення.
- Оволодіти методами медичного обстеження індивідуальних жител (сімейний лікар), громадських жител (гуртожитків, приміщень оздоровчих, лікувально-профілактичних закладів), давати гігієнічну оцінку на підставі результатів цих обстежень;
- Пояснювати фізіологічні та гігієнічні значення води.

- Аналізувати гігієнічне та епідеміологічне значення води, її роль у виникненні ендемічних та поширенні інфекційних захворювань та гельмінтозів з водним механізмом передачі збудників.
- Інтерпретувати органолептичні, хімічні і бактеріологічні показники якості води різних джерел.
- Описувати види водопостачання населення місць – централізованих та децентралізованих систем. Визначати та оцінювати види водопідготовки – знезараження, очищення (освітлення), опріснення, інші (спеціальні) види обробки води.
- Інтерпретувати гігієнічне значення ґрунту.
- Планувати і проводити профілактичні заходи по санітарній охороні ґрунту, з метою профілактики захворювань.

Тема 1. Вступне заняття. Місце і значення гігієни в системі медичних наук та практичній діяльності медичного психолога. Основні закони гігієни. Методи гігієнічних досліджень.

Визначення гігієни, її мета, завдання, зміст, зв'язок з іншими науками. Профілактична спрямованість вітчизняної медицини, профілактика громадська та особиста, первинна, вторинна та третинна, визначальні пріоритети. Значення знань гігієни для формування професійного мислення та практичної діяльності лікарів різних фахів.

Поняття про методологію як вчення про наукове пізнання дійсності. Основи методології гігієни: загальнофілософські закони та категорії, їх використання в гігієні. Теоретичні основи гігієни, їх сутність, внесок найбільш визначних вітчизняних вчених-гігієністів для їх наукового обґрунтування, тлумачення і практичного використання. Методи та методики гігієнічних досліджень, їх класифікація. Методи вивчення стану навколишнього середовища і його гігієнічної оцінки, методи вивчення впливу навколишнього

Поняття про гігієнічний норматив, його різновиди, об'єкти, що підлягають нормуванню, значення у проведенні профілактичних заходів. Принципи гігієнічного нормування. Наукові заклади та установи, що здійснюють гігієнічне нормування.

Санітарія як галузь практичної діяльності в системі охорони здоров'я. Різновиди санітарії. Санітарно-епідеміологічна служба - державна та відомча, структура державної служби в Україні. Поточний державний та відомчий санітарний нагляд. Основи санітарного законодавства, його найважливіші елементи та значення для реалізації профілактичних заходів.

Тема 2. Методика визначення та гігієнічна оцінка температурно-вологісного режиму приміщень, напрямку та швидкості руху повітря, їх вплив на теплообмін людини.

Гігієнічне значення фізичних властивостей повітря (температури, вологості та швидкості руху повітря, радіаційної температури). Поняття про мікроклімат та фактори, що його формують, види мікроклімату. Фізіологічні механізми теплообміну та терморегуляції (теплопродукція та тепловіддача). Вплив дискомфорного (охолоджуючого та нагрівного) мікроклімату на теплообмін, психоемоційний стан людини та її здоров'я. Прилади для вимірювання параметрів температурно-вологісного режиму приміщень.

Тема 3. Методика гігієнічної оцінки повітряного середовища та ефективності вентиляції приміщень.

Атмосфера та її будова. Природний хімічний склад атмосферного повітря та гігієнічне значення окремих його складових. Кисень, азот, діоксид вуглецю, озон, їх біологічна роль.

Методи визначення і гігієнічної оцінки пилових, хімічних та бактеріологічних забруднень повітря. Основні поняття про види, гігієнічне значення та показники вентиляції. Необхідний та фактичний об'єм і кратність вентиляції, їх наукове обґрунтування.

Основні джерела, види і наслідки антропогенного забруднення атмосферного повітря та повітря закритих приміщень. Характеристика джерел забруднення атмосфери у населеному пункті. Закономірності розповсюдження забруднень в атмосфері, фактори від яких залежить рівень забруднення повітря. Трансформація хімічних речовин в атмосферному повітрі. Вплив забрудненого повітря на здоров'я і умови проживання населення. Безпосередня дія на

організм: гострі отруєння, хронічні специфічні та неспецифічні захворювання. Опосередкована дія за рахунок атмосферної циркуляції, послаблення ультрафіолетової радіації, зниження рівня освітленості тощо. Шляхи та засоби профілактики негативного впливу забрудненого атмосферного повітря на здоров'я.

Тема 4. Гігієнічне значення сонячної радіації. Методика гігієнічної оцінки природного та штучного освітлення приміщень.

Спектральний склад сонячної радіації.

Гігієнічне значення інфрачервоного випромінювання Сонця, патологія, що викликається надмірною його дією, її профілактика. Інфрачервоне випромінювання штучного походження та використання його джерел в медицині.

Гігієнічне значення видимого випромінювання Сонця та використання його в медицині. Вплив сонячної активності на біосферу, організм людини та здоров'я населення.

Гігієнічне значення ультрафіолетового випромінювання Сонця та використання його в медицині, прилади для визначення. Біогенна та абіогенна дія ультрафіолетових променів. Недостатнє та надмірне ультрафіолетове опромінення, їх негативний вплив на організм. Поняття про еритемну та профілактичну дозу ультрафіолетового опромінення. Штучні джерела ультрафіолетового випромінювання та їх порівняльна гігієнічна характеристика. Використання природної та штучної ультрафіолетової радіації для профілактики захворювань людини, профілактики шкідливого впливу фізичних, хімічних та біологічних чинників. Значення озонового шару атмосфери, озонові "діри".

Гігієнічне значення та вимоги до штучного освітлення приміщень. Показники, що використовуються для гігієнічної оцінки штучного освітлення приміщень. Порівняльна гігієнічна характеристика різних джерел штучного освітлення.

Тема 5. Гігієнічна оцінка якості питної води за результатами її лабораторного дослідження. Методи обробки води.

Вода як фактор навколишнього середовища, її гігієнічне значення. Норми споживання води в залежності від рівня комунального і санітарно-технічного благоустрою населеного пункту, умов життя, перебування і діяльності людини. Загальні гігієнічні вимоги до якості питної води, її органолептичних властивостей, хімічного складу, епідемічної безпеки.

Вода як етіологічний фактор захворювань неінфекційної природи. Небезпечність для здоров'я людини надмірного вмісту у воді різноманітних хімічних речовин природного походження та хімічних сполук, що потрапляють внаслідок антропогенного забруднення у водні джерела та питну воду при її очищенні та інших способах поліпшення якості. Профілактика ендемічного флюорозу та водно-нітратної метгемоглобінемії.

Епідеміологічне значення води. Роль води і умов водопостачання у розповсюдженні інфекційних захворювань. Роль санітарно-показових мікроорганізмів для оцінки якості питної води за бактеріальним складом (колі-індекс, коли-титр, мікробне число).

Джерела водопостачання, їх порівняльна гігієнічна характеристика.

Централізована і децентралізована системи водопостачання, їх порівняльна гігієнічна характеристика. Наукове обґрунтування нормативів якості питної води. Державний стандарт якості питної води джерел централізованого господарсько-питного водопостачання.

Методи очищення води: основні (освітлення, знебарвлення та знезараження) та спеціальні (зnezалізнення, пом'якшення, демінералізація, дезодорація, дезактивація, фторування, дефторування та інші).

Державні санітарні правила і норми якості води централізованих систем водопостачання. Децентралізована система водопостачання. Гігієнічні вимоги до облаштування і експлуатації шахтних колодязів та каптажів джерел. "Санація" колодязів і знезараження води в них.

Методи знезаражування води. Фізичні та хімічні методи знезаражування води. Хлорування води. Недоліки методу хлорування води. Залишковий хлор та його гігієнічне значення. Хлорування води з преамонізацією.

Загальна схема облаштування головних споруд водопроводу з підземних та поверхневих джерел водопостачання. Водопровідна мережа та її облаштування. Причини забруднення та інфікування води у водопровідній мережі; методи попередження. Санітарний нагляд за водопостачанням населених міст. Зони санітарної охорони головних споруд водопроводу.

Тема 6. Методика гігієнічної оцінки ґрунту. Біогеохімічні ендемії та їх профілактика.

Ґрунт, визначення поняття. Походження, формування, механічна структура, фізичні властивості та хімічний склад ґрунту. Гігієнічна оцінка різних видів ґрунтів.

Джерела забруднення ґрунту в сучасних умовах індустріалізації та хімізації народного господарства. Вплив забруднення ґрунту на здоров'я і санітарні умови життя населення. Роль ґрунту у виникненні та розповсюдженні інфекційних захворювань (анаеробних інфекцій) та інвазій. Ґрунт і захворювання неінфекційної етіології. Процеси та показники самоочищення ґрунту. Оцінка санітарного стану ґрунту за хімічними і біологічними показниками.

Теоретичні основи і методика гігієнічного нормування - гранично допустимих концентрацій вмісту шкідливих хімічних речовин у ґрунті.

Принципи очищення населених місць. Системи та споруди для тимчасового зберігання, видалення, знешкодження та утилізації твердих і рідких відходів побутового та виробничого походження.

Рідкі відходи, їх класифікація та санітарно-епідемічне значення.

Каналізування населених місць, його значення в профілактиці інфекційних захворювань. Вплив каналізування населених місць на санітарний стан ґрунту і умови проживання населення.

Загальна схема та споруди для очистки побутових стічних вод. Очищення стічних вод та санітарна охорона водойм. Наукові основи охорони відкритих водойм. Поняття про малу каналізацію та умови її використання.

Особливості збору, тимчасового зберігання, видалення та знешкодження відходів з лікувально-профілактичних закладів (стічних вод, відходів хірургічних, інфекційних та інших відділень).

Поняття про біогеохімічні провінції та ендемічні захворювання. Класифікація ендемічних захворювань. Гігієнічне значення недостатнього вмісту деяких мікроелементів у воді та ґрунті для виникнення карієсу, ендемічного зобу та інших захворювань.

Змістовий модуль 2.

Гігієна харчування. Гігієна надзвичайних ситуацій.

Конкретні цілі:

- Інтерпретувати значення раціонального харчування для нормального росту, фізичного розвитку, збереження і зміцнення здоров'я людини, забезпечення активного довголіття людини.
- Пояснювати функції окремих нутрієнтів (білків, жирів, вуглеводів, вітамінів, мінеральних солей, мікроелементів, смакових речовин).
- Планувати організацію профілактичних заходів щодо запобігання виникнення і розповсюдження інфекційних захворювань з аліментарним механізмом передачі, біо- та геогельмінтозів, харчових отруєнь.
- Обґрунтовувати значення дотримання умов раціонального харчування (його кількісної та якісної повноцінності, дотримання режиму харчування, відповідності якості продуктів і страв ферментним можливостям травної системи індивіда, безпечності в токсикологічному і епідемічному відношенні) у збереженні та зміцненні здоров'я.
- Обґрунтовувати і планувати організацію відповідним категоріям населення і окремим особам дієтичне, лікувально-профілактичне.

- Планувати організацію санітарного обстеження харчоблоків лікарень, оздоровчих закладів, відбір проб продуктів і блюд для лабораторних аналізів, оцінити їх результати.
- Знати і розуміти необхідність і невідкладність медичної, протипожежної та інших видів допомоги потерпілим від лихоліть різного генезу (природних, техногенних, соціальних).
- Вирізняти міжнародні та національні організаційні структури по наданню допомоги потерпілим від різного виду лихоліть та ліквідації їх наслідків.
- Організувати медичну допомогу потерпілим у катастрофах, інших катаклізмах, їх життєзабезпечення (розміщення, водопостачання, харчування, зняття стресу).
- Прийняти участь в організації та проводити санітарний нагляд за розміщенням у польових умовах, водопостачанням, харчуванням, умовами праці ліквідаторів наслідків катастроф та інших надзвичайних сатанів.
- Знати організаційно-штатну структуру та оснащення медичної служби Збройних Сил України.
- Організувати і проводити санітарний нагляд за всіма сторонами діяльності підрозділів, формувань Збройних Сил України при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та в умовах бойових дій: їх розміщенню у польових умовах, оборонних спорудах, збору і знешкодженню твердих і рідких відходів, похованню загиблих тощо.
- Проводити санітарний нагляд за харчуванням, водопостачанням особового складу формувань (очисткою, знезараженням, опрісненням, дезактивацією води у польових умовах), за умовами праці при ліквідації наслідків катастроф та під час війни).

Тема 7. Методика розрахунку енерговитрат та гігієнічної оцінки адекватності харчування людини. Медичний контроль за вітамінним складом харчового раціону.

Поняття про раціональне харчування та основні його принципи. Методики оцінки адекватності харчування. Поняття про харчовий статус організму та методики його оцінки. Методи оцінки адекватного харчування за меню-розкладкою. Фізіолого-гігієнічна роль білків. Наукове обґрунтування потреб у білках. Гігієнічні характеристики білків тваринного та рослинного походження. Показники якості білків. Джерела білків та незамінних амінокислот.

Фізіолого-гігієнічна роль жирів. Показники якості жирів різного походження. Фізіолого-гігієнічна роль поліненасичених жирних кислот, фосфатидів, стеринів. Наукове обґрунтування потреб організму в жирах. Джерела жирів. Кулінарні жири. “Перегріті жири”. Фізіолого-гігієнічна роль вуглеводів. Наукове обґрунтування потреб організму у простих та складних вуглеводах. Показники якості вуглеводів. Джерела вуглеводів. Поняття про рафіновані та “захищені” вуглеводи. Методика розрахунку енерговитрат людини та її потреб у харчових інгредієнтах.

Вітаміни, їх фізіолого-гігієнічна роль. Гіпо- та авітамінози, їх клінічні та психологічні прояви. Профілактика. Джерела вітамінів. Мікро- та макроелементози, їх клінічні прояви, вплив на психоемоційний стан людини та профілактика.

Тема 8. Методика експертної оцінки харчових продуктів (хліб, м'ясо, молоко) за результатами їх лабораторного дослідження.

Гігієнічна характеристика харчових продуктів. Санітарна експертиза харчових продуктів. Зернові, бобові та олійні культури, овочі, фрукти і ягоди. М'ясо і м'ясопродукти. Риба та рибопродукти. Інші харчові морепродукти. Яйця. Молоко і молочні продукти. Науково-технічний прогрес та його вплив на якість продуктів харчування. Генетично-модифіковані продукти та соціально-гігієнічні проблеми, пов'язані з їх використанням. Принципи харчування людей різних вікових груп, професій, спортсменів.

Тема 9. Теоретичні аспекти та профілактика аліментарних та аліментарно-зумовлених захворювань. Харчові отруєння та їх профілактика

Аліментарні захворювання, їх класифікація (білково-енергетична недостатність, гіповітамінози, авітамінози), їх клінічні прояви і профілактика. Хвороби і синдроми недостатнього харчування. Хвороби і синдроми надлишкового харчування. Вторинні хвороби недостатнього або надлишкового харчування. Захворювання з аліментарними чинниками ризику – поліетіологічні хвороби.

Харчові отруєння, їх класифікація. Харчові токсикоінфекції, етіологія, патогенез, профілактика. Бактеріальні токсикози. Ботулізм, етіологія, патогенез, профілактика. Стафілококовий токсикоз, етіологія, патогенез, профілактика.

Харчові отруєння немікробної природи. Значення харчових ланцюгів в міграції токсичних і радіоактивних речовин з різних об'єктів навколишнього середовища до організму людини. Значення залишкових кількостей хімічних речовин в харчових продуктах. Профілактика харчових отруєнь мікробної, немікробної природи та нез'ясованої етіології, обов'язки лікаря при розслідуванні харчових отруєнь та в їх профілактиці. Роль аерогенних, гнійних захворювань, здорового носійства збудників кишкових інфекцій серед персоналу харчоблоків у виникненні харчових отруєнь мікробної природи та інфекцій.

Тема 10. Організація та проведення санітарного нагляду за водопостачанням цивільних формувань і потерпілого населення у польових умовах при надзвичайних ситуаціях.

Визначення та зміст гігієни надзвичайних ситуацій. Роль і місце санітарно-гігієнічних заходів у загальній системі медичного забезпечення формувань цивільної оборони та інших формувань, що призначені для дій в надзвичайних ситуаціях, ліквідації наслідків. Особливості організації та проведення санітарно-гігієнічних заходів в надзвичайних ситуаціях.

Обов'язки різних служб з організації водопостачання особового складу формувань та населення у польових умовах. Організація та проведення розвідки джерел води. Оцінка якості води, табельні комплекти і прилади, їх тактико-технічні дані, методи дослідження. Пункти польового водопостачання, гігієнічні вимоги до їх обладнання.

Очистка, знезараження, дезактивація, опріснення води у польових умовах, при надзвичайних ситуаціях. Санітарний та медичний нагляд за водопостачанням цивільних формувань та потерпілого населення у польових умовах при надзвичайних станах, в наявності забруднення води радіоактивними та отруйними речовинами.

Тема 11. Організація і проведення санітарного нагляду за харчуванням цивільних формувань та потерпілого населення у польових умовах при надзвичайних ситуаціях.

Організація харчування у польових умовах. Організація та проведення санітарного нагляду і медичного контролю за харчуванням у польових умовах при надзвичайних ситуаціях. Задачі медичної служби з нагляду за харчуванням в обстановці надзвичайних ситуацій.

Харчування в умовах зараження місцевості та об'єктів сильнодіючими отруйними речовинами і радіоактивними речовинами, в умовах можливого застосування зброї масового ураження.

Шляхи та механізми зараження продовольства радіоактивними, отруйними речовинами і бактерійними засобами. Захист продовольства від них при транспортуванні, зберіганні, приготуванні, роздачі та прийнятті їжі.

Змістовий модуль 3.

Гігієна лікувально-профілактичних закладів. Гігієна праці.

Конкретні цілі:

- Інтерпретувати значення оптимального гігієнічного режиму лікувально-профілактичних закладів для підвищення ефективності лікування хворих, профілактики

внутрішньолікарняних інфекцій, створення безпечних умов праці персоналу та їх поліпшення.

- Ідентифікувати гігієнічні вимоги до земельних ділянок розміщення лікувально-профілактичних, оздоровчих закладів, їх забудови, до планування, обладнання і режиму експлуатації окремих відділень (приймальних, соматичних, дитячих, інфекційних, психоневрологічних) платних секцій і палат, спеціалізованих приміщень.
- Організовувати і забезпечувати дотримання санітарно-гігієнічного і протиепідемічного режиму у лікарнях, оздоровчих закладах, заходів профілактики внутрішньо-лікарняних інфекцій.
- Інтерпретувати гігієнічне значення для лікування, реабілітації пацієнтів, створення оптимальних умов роботи персоналу: освітлення, опалення, вентиляції, санітарної обробки приміщень, пацієнтів, збору, видалення і знешкодження рідких і твердих відходів.
- Організувати і контролювати лікувальне (дієтичне), лікувально-профілактичне харчування пацієнтів, роботу харчоблоків лікарень, оздоровчих закладів, контроль здоров'я їх персоналу, дотримання ними вимог особистої гігієни.
- Знати фізичні основи та біологічну дію джерел іонізуючої радіації, її використання в медицині, науці, енергетиці, інших галузях.
- Організувати і проводити радіаційний контроль при роботі з закритими та відкритими джерелами іонізуючої радіації та захист від її несприятливої дії законодавчими, організаційними методами та методиками, основаними на фізичних законах ослаблення випромінювань.
- Забезпечувати протирадіаційний захист персоналу та радіаційну безпеку пацієнтів в рентгенологічних, радіологічних підрозділах лікувальних закладів.
- Профілактичні заходи щодо негативного впливу шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища (фізичних, хімічних, біологічних, психологічних, соціальних) та умов праці на організм працюючих.
- Інтерпретувати поняття «робота», «праця» з фізичної, фізіологічної та соціальної точок зору.
- Пояснювати основи профілактичних заходів щодо усунення вимушеного положення тіла, перенапруження окремих органів і систем, монотонності праці та пов'язаних з ними патологічних станів.
- Інтерпретувати основи санітарного та трудового законодавства в галузі гігієни праці і використовувати їх при роботі в медико-санітарних частинах, лікарських здоров'я пунктах виробничих підприємств.

Тема 12. Методика гігієнічної оцінки ситуаційного та генерального плану лікарняної ділянки. Гігієнічні вимоги до планування та облаштування палатної секції терапевтичного відділення

Значення оптимального гігієнічного режиму лікувально-профілактичних закладів для підвищення ефективності лікування хворих, профілактики внутрішньо-лікарняних інфекцій, створення безпечних умов праці персоналу та їх поліпшення. Сучасні системи забудови лікарень (централізована, блочна, децентралізована, павільйонна, змішана), їх порівняльна гігієнічна оцінка, перспективи удосконалення.

Гігієнічні вимоги до земельних ділянок розміщення лікарень. Ситуаційний та генеральний плани забудови лікарняних закладів, гігієнічні вимоги до основних показників забудови (віддаленість від джерел забруднення повітря, ґрунту, площа, щільність забудови та озеленення, взаєморозташування будівель, санітарний благоустрій ділянки), функціональне зонування території.

Гігієнічні вимоги до планування, обладнання і режиму експлуатації терапевтичного відділення. Палатна секція, її склад, лікарняна палата, варіанти її планування і обладнання для соматичних хворих. Гігієнічні вимоги до площі, кубатури палат, їх наукове обґрунтування. Вимоги до орієнтації вікон палат, мікроклімату, повітряного середовища, освітлення,

опалення, вентиляції, шумового режиму. Нормативи освітлення, мікроклімату, вмісту двоокису вуглецю як показника хімічного забруднення повітря, бактеріального обсіменіння.

Тема 13. Гігієнічні вимоги до планування та облаштування спеціалізованих відділень лікарень. Профілактика госпітальних інфекцій.

Гігієнічні вимоги до планування, обладнання і режиму експлуатації відділень: приймальних (для соматичних, інфекційних, дитячих відділень), терапевтичного, хірургічного, інфекційного профілю, дитячих відділень, спеціалізованих лікарень (психоневрологічних, фтизіатричних та інших). Санітарно-гігієнічний і протиепідемічний режим у лікарні, поліклініці.

Заходи профілактики внутрішньолікарняних інфекцій. Особливості профілактики ВІЛ-інфекції. Гігієнічні вимоги до санітарної обробки хворих, їх туалету, зміни білизни.

Вимоги до режиму профілактики респіраторних та кишкових захворювань серед хворих і персоналу під час епідемії.

Режим, методи і засоби вологого прибирання приміщень з застосуванням антисептичних препаратів, провітрювання приміщень, ізоляція хворих.

Видалення і знешкодження твердих відходів, знезараження каналізаційних стічних вод в лікувальних закладах, їх особливості у сільських лікарнях, окремо розміщених оздоровчих закладах.

Організація лікувального та лікувально-профілактичного харчування хворих у стаціонарах. Гігієнічні вимоги до розміщення, планування, обладнання, технології приготування їжі в харчоблоках лікарні. Профілактика харчових отруєнь і аліментарних інфекцій у стаціонарі.

Медичний контроль за заготівлею, зберіганням харчових продуктів, приготуванням їжі, забезпечення доброякісності та смакових якостей продуктів і готової їжі, їх роздачею у відділення.

Відбір проб і оцінка повноцінності та доброякісності страв черговим лікарем.

Організація і засоби об'єктивного контролю за здоров'ям персоналу харчоблоків лікарень та дотриманням ним вимог особистої гігієни.

Тема 14. Радіаційна гігієна. Протирадіаційний захист персоналу та радіаційна безпека в рентгенологічних та радіологічних відділеннях.

Актуальність гігієнічних проблем радіаційної природи, обумовлених науково-технічним прогресом, протирадіаційного захисту працюючих з індустріальними джерелами іонізуючих випромінювань та радіаційної безпеки населення в місцях його мешкання.

Фізичні основи радіаційної безпеки та протирадіаційного захисту: сутність і природа радіоактивності, види ядерних перетворень, іонізуючі випромінювання, виникненням яких вони супроводжуються, їх якісні та кількісні характеристики, використання в практичній діяльності.

Гігієнічна характеристика іонізуючих випромінювань та їх джерел. Сутність та особливості взаємодії іонізуючих випромінювань з речовинами, практичне використання цих знань. Біологічна дія іонізуючих випромінювань, її особливості та основні умови, від яких вона залежить. Детерміністичні та стохастичні ефекти опромінення людей, умови їх виникнення.

Іонізуючі випромінювання як чинник навколишнього середовища, їх джерела (природні, техногенно підсилені природного походження, індустріальні), їх характеристики. Радіаційний фон. Закономірності формування променевого навантаження населення, його гігієнічна оцінка, шляхи зниження.

Радіаційна безпека населення в місцях його мешкання, чинники, що її визначають (хронічне опромінення техногенно підсиленими джерелами природного походження, медичне опромінення, радіоактивне забруднення навколишнього середовища).

Природний радіонуклід радон та медичні рентгено-радіологічні діагностичні процедури для населення як основні компоненти променевого навантаження людини, їх гігієнічна оцінка

та спеціальні заходи відносно зниження променевого навантаження людей за рахунок цих чинників.

Іонізуючі випромінювання як виробнича шкідливість. Умови, від яких залежить радіаційна небезпека при роботі з радіонуклідами та іншими джерелами іонізуючих випромінювань. Закриті джерела іонізуючих випромінювань, їх призначення, особливості радіаційної небезпеки та протирадіаційного захисту при роботі з ними (зовнішнє опромінення). Відкриті джерела іонізуючих випромінювань, їх призначення, особливості радіаційної небезпеки та протирадіаційного захисту при роботі з ними (зовнішнє і внутрішнє опромінення).

Протирадіаційний захист персоналу та радіаційна безпека пацієнтів в рентгенологічних підрозділах лікувальних закладів. Особливості радіаційної безпеки та протирадіаційного захисту в структурних підрозділах радіологічного відділення лікарні.

Радіаційний і медичний контроль під час роботи з радіонуклідами та іншими джерелами іонізуючих випромінювань, його організаційні форми, види, програми, прилади, критерії для оцінки результатів, керівні документи.

Гігієнічне нормування іонізуючих випромінювань, наукові концепції, на яких воно базується. Основні положення “Норм радіаційної безпеки України (НРБУ - 97)” та “Основних санітарних правил протирадіаційного захисту України (ОСПУ - 2001)”.

Тема 15. Фізичні фактори виробничого середовища, їх вплив на організм (шум, вібрація, електромагнітні поля). Гігієнічна характеристика та профілактика шкідливої дії виробничого пилу

Шкідливі та небезпечні фактори умов праці та виробничого середовища. Вплив фізичних факторів виробничого середовища (шум, вібрація, високочастотні електромагнітні коливання тощо) на здоров'я працюючих. «Шумова» хвороба та її профілактика. Вібраційна хвороба та її профілактика.

Виробничий мікроклімат, фактори, що його зумовлюють, вплив несприятливого мікроклімату на здоров'я працюючих, профілактичні заходи.

Особливості гігієни праці при зниженому та підвищеному атмосферному тиску. Висотна, гірська, декомпресійна, кесонна хвороби, їх профілактика.

Виробничий пил, його класифікація походженням, механізмом утворення та дисперсністю. Види шкідливої дії виробничого пилу на організм працівників. Класифікація пневмоконіозів. Профілактика шкідливої дії виробничого пилу. Прилади для вимірювання концентрації пилу в повітрі.

Тема 16. Виробничі отрути: вплив на організм, профілактика професійних отруєнь.

Хімічні фактори виробничого середовища. Канцерогенні, мутагенні, алергенні чинники у виробництві. Характеристика загальної, неспецифічної та професійної патології. Виробничі отрути: визначення, класифікація, основні шляхи потрапляння в організм працюючих. Перетворення виробничих отрут в організмі та шляхи їх виведення. Види дії виробничих отрут на організм. Професійні отруєння: порядок розслідування та профілактика. Роль лікувально-профілактичного харчування в профілактиці професійних захворювань. Засоби індивідуального захисту від шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища (захист тіла, зору, слуху, органів дихання).

Змістовий модуль 4.

Гігієна дітей та підлітків. Психогігієна.

Конкретні цілі:

- Вирізняти та ідентифікувати фактори та умови навколишнього середовища (фізичні, хімічні, біологічні, психофізіологічні), що впливають на формування здоров'я дітей та підлітків.

- Диференціювати основні критерії здоров'я дітей та підлітків (функціональний стан, опірність, гармонійність розвитку повітряних систем організму), володіти методами комплексної оцінки стану здоров'я дітей та підлітків.
- Організувати та використовувати методики гігієнічної оцінки фізичного розвитку індивідуумів та дитячого колективу, використовувати позитивні фактори довкілля та запобігати негативного впливу середовища на здоров'я, фізичний та інтелектуальний розвиток дітей і підлітків.
- Продемонструвати та вміти застосовувати організаційні заходи навчального і виховного процесу в дошкільних та шкільних навчальних закладах різного типу (регламентації режиму дня, шкільного і позашкільного навантаження та відпочинку, елементів фізичного навантаження, харчування дітей різних вікових груп).
- Володіти знаннями про планування та режими експлуатації дошкільних та шкільних будівель і окремих приміщень (класів, кабінетів, майстерень) і їх гігієнічне забезпечення (освітлення, вентиляцію тощо).
- Знати і використовувати у лікарській практиці санітарне законодавство в області гігієни дітей та підлітків.
- Знати методологію, основні закони гігієнічної науки та загальні закономірності зв'язку здоров'я з факторами навколишнього середовища і соціальними умовами.
- Знати походження, властивості та закономірності впливу основних природних та техногенних чинників навколишнього середовища і соціальних умов на екологічну ситуацію та здоров'я населення.
- Знати методологію та загальну схему вивчення впливу чинників і умов навколишнього середовища на здоров'я різних груп населення, якісні та кількісні показники стану навколишнього середовища і його впливу на здоров'я населення.
- Знати методологію та принципи гігієнічного нормування, організацію і зміст запобіжного та поточного санітарного нагляду за лікувально-профілактичними закладами, виробничими, житловими та іншими об'єктами, закладами харчування, дитячими, виховними та навчальними установами.
- Знати основи здорового способу життя, особистої гігієни, психогігієни і психопрофілактики, уміти обґрунтовувати рекомендації заходи та засоби з профілактики різних захворювань.

Тема 17. Гігієнічна оцінка навчально-виховного процесу в дитячих навчальних закладах та загальноосвітніх школах. Профілактика «шкільних захворювань».

Фактори та умови навколишнього середовища, що впливають на формування здоров'я дітей та підлітків. Основні критерії здоров'я (наявність або відсутність хронічних захворювань, функціональний стан провідних систем організму, ступінь опірності організму на несприятливий вплив чинників навколишнього середовища, рівень гармонійності фізичного та нервово-психічного розвитку). Розподіл дітей і підлітків за групами здоров'я.

Задачі лікаря з регламентації режиму дня, умов перебування та проведення оздоровчих заходів у дитячих колективах (школах, гімназіях, ліцєях, коледжах, інтернатах, професійно-технічних училищах (ПТУ), дитячих будинках, дошкільних закладах, таборах праці та відпочинку, позашкільних закладах). Гігієнічні вимоги до організації харчування дітей різних вікових груп.

Шкільна зрілість. Методика визначення функціональної готовності дитини до навчання у школі. Поняття про режим дня, їх типи. Види діяльності. Принципи гігієнічного нормування навчальної діяльності. Гігієна навчальних занять у школі. Особливості навчання дітей шестирічного віку. Організація позашкільної діяльності та вільного часу. Організація навчально-виховного процесу в закладах освіти нового типу (гімназії, ліцеї, коледжі тощо), спеціалізованих школах, дитячих санаторно-оздоровчих установах. Методика гігієнічної оцінки режиму дня, розкладу уроків, організації проведення уроку в школі.

Тема 18. Сучасні методи психофізіологічних та психогігієнічних досліджень. Психогігієнічні основи профілактики нервово-психічних зрушень та розладів психічного здоров'я.

Поняття про психічне здоров'я та критерії його оцінки. Основи психогігієни: мета, задачі та провідні шляхи розвитку. Методи психофізіологічних та психогігієнічних досліджень. Психогігієнічні основи охорони психічного здоров'я та профілактики нервово-психічних зрушень. Психогігієнічні аспекти практичної діяльності медичного психолога.

Медико-психологічний та психогігієнічний підхід до проблем охорони психічного здоров'я. Біологічні та соціальні чинники порушень психічного здоров'я. Особливості особистості людини та їх зв'язок зі станом психічного здоров'я. Доклінічні та клінічні форми нервово-психічних порушень та психогігієнічні основи їх профілактики. Методики психогігієнічного нормування та контролю в діяльності медичного психолога. Методи психогігієнічної корекції аномалій розвитку особистості. Психогігієнічні основи оптимізації адаптаційного процесу. Первинна профілактика нервово-психічних порушень. Ятрогенне, лікувальне, профілактичне значення слова у побуті, на виробництві, у взаєминах між лікарем та хворим.

Тема 19. Психогігієна праці та відпочинку. Психогігієнічні основи корекції аномалій розвитку особистості та медичної реабілітації хворих на соматичні захворювання.

Психогігієна праці. Психогігієнічні вимоги до організації робочого місця, змісту та умов здійснення розумової, операторської і фізичної праці. Психогігієнічні передумови наукової організації праці. Психогігієнічні основи проведення професійної орієнтації та професійного відбору.

Психогігієна відпочинку. Психогігієнічні аспекти організації відпочинку у робочий та позаробочий час. Сон та його психогігієнічне значення. Психогігієнічні проблеми фізичної культури та спорту. Організація психогігієнічної допомоги в медичній реабілітації та курортології.

Психогігієна та психопрофілактика в клініці внутрішніх хвороб, неврології, психіатрії, хірургії, онкології, акушерстві, гінекології, стоматології, педіатрії, геріатрії тощо. Психогігієнічні основи корекції аномалій розвитку особистості хворих на соматичні захворювання. Проблеми психогігієнічної реабілітації при нервово-психічних розладах, неврологічних та психічних захворюваннях. Тренінг, гіпноз, аутотренінг, аутогіпноз, як методи психопрофілактики.

10. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					Інд. робота
	Усього	у тому числі				
		Аудиторні			СРС	
		Лекції	Практ. заняття	Семінар. заняття		
1	2	3	4	5	6	7
<i>Змістовий модуль 1. Вступ до гігієни та екології. Комунальна гігієна.</i>						
1. Вступне заняття. Місце і значення гігієни в системі медичних наук та практичній діяльності медичного психолога. Основні закони гігієни. Методи гігієнічних досліджень.	8	1	2	-	5	-
2. Методика визначення та гігієнічна оцінка температурно-вологісного режиму приміщень, напрямку та швидкості руху повітря, їх вплив на теплообмін людини.	8	1	2	-	5	-
3. Методика гігієнічної оцінки повітряного середовища та ефективності вентиляції приміщень.	6	-	2	-	4	-
4. Гігієнічне значення сонячної радіації. Методика гігієнічної оцінки природного та штучного освітлення приміщень.	7	-	2	-	5	-
5. Гігієнічна оцінка якості питної води за результатами її лабораторного дослідження. Методи обробки води.	4	2	2	-	-	-
6. Методика гігієнічної оцінки ґрунту. Біогеохімічні ендемії та їх профілактика.	4	2	2	-	-	-
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	37	6	12	-	19	
<i>Змістовий модуль 2. Гігієна харчування. Гігієна надзвичайних ситуацій</i>						
7. Методика розрахунку енерговитрат людини та її потреб у харчових речовинах та енергії. Медичний контроль за вітамінним складом харчового раціону.	8	1	2	-	5	-
8. Методика експертної оцінки харчових продуктів (хліб, м'ясо, риба, молоко) за результатами їх лабораторного дослідження.	8	1	2	-	5	-
9. Теоретичні аспекти та профілактика аліментарних та аліментарно-зумовлених захворювань. Харчові отруєння та їх профілактика.	7		2	-	5	-
10. Організація і проведення санітарного нагляду за водопостачанням цивільних формувань і потерпілого населення у польових умовах при надзвичайних ситуаціях.	3	1	2	-	-	-
11. Організація і проведення санітарного нагляду за харчуванням цивільних формувань і потерпілого населення у польових умовах при надзвичайних ситуаціях.	7	1	2	-	4	-
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	33	4	10	-	19	

Змістовий модуль 3. Гігієна дітей і підлітків. Психогігієна						
12. Методика гігієнічної оцінки ситуаційного та генерального плану лікарняної ділянки. Гігієнічні вимоги до планування та облаштування палатної секції терапевтичного відділення	3	1	2	-	-	-
13. Гігієнічні вимоги до планування та облаштування спеціалізованих відділень лікарень. Профілактика госпітальних інфекцій.	2	-	2	-	-	-
14. Радіаційна гігієна. Протирадіаційний захист персоналу та радіаційна безпека в рентгенологічних та радіологічних відділеннях.	2	-	2	-	-	-
15. Фізичні фактори виробничого середовища, їх вплив на організм (шум, вібрація, ЕМП). Гігієнічна характеристика та профілактика шкідливої дії виробничого пилу.	6	-	2	-	4	--
16. Виробничі отрути: вплив на організм, профілактика професійних отруєнь.	6	-	2	-	4	-
Разом за змістовим модулем 3	19	1	10	-	8	
Змістовий модуль 4. Гігієна дітей і підлітків. Психогігієна						
17. Гігієна навчально-виховного процесу в дитячих навчальних закладах та загальноосвітніх школах. Профілактика "шкільних" захворювань.	11	-	2	-	9	-
18. Сучасні методи психофізіологічних та психогігієнічних досліджень. Психогігієнічні основи профілактики нервово-психічних зрушень та розладів психічного здоров'я.	8	1	2	-	5	-
19. Психогігієна праці та відпочинку. Психогігієнічні основи корекції аномалій розвитку особистості та медичної реабілітації хворих на соматичні захворювання.	12	-	2	-	10	-
Разом за змістовим модулем 4	31	1	6	-	24	-
20. Підсумковий контроль засвоєння модуля «Гігієна та екологія (у т.ч. лікувальне харчування)»	2	-	2	-	-	-
Усього годин – 120	120	10	40	-	70	-

11. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
1.	Гігієна як галузь медичної науки та охорони здоров'я. Гігієнічне значення фізичних властивостей та хімічного складу повітряного середовища.	2
2.	Вода та здоров'я. Гігієнічні вимоги до питної води та методи її покращання. Біогеохімічні ендемії.	2
3.	Харчування як фактор здоров'я. Лікувальне харчування.	2
4.	Організація водопостачання та харчування в польових умовах.	2
5.	Гігієна лікарняно-профілактичних закладів. Основи психогігієни.	2
Разом:		10

12. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
<i>Змістовий модуль 1. Вступ до гігієни та екології. Комунальна гігієна.</i>		
1.	Вступне заняття. Місце і значення гігієни в системі медичних наук та практичній діяльності медичного психолога. Основні закони гігієни. Методи гігієнічних досліджень.	2
2.	Методика визначення та гігієнічна оцінка температурно-вологісного режиму приміщень, напрямку та швидкості руху повітря, їх вплив на теплообмін людини.	2
3.	Методика гігієнічної оцінки повітряного середовища та ефективності вентиляції приміщень.	2
4.	Гігієнічне значення сонячної радіації. Методика гігієнічної оцінки природного та штучного освітлення приміщень.	2
5.	Гігієнічна оцінка якості питної води за результатами її лабораторного дослідження. Методи обробки води.	2
6.	Методика гігієнічної оцінки ґрунту. Біогеохімічні ендемії та їх профілактика.	2
<i>Змістовий модуль 2. Гігієна харчування. Гігієна надзвичайних ситуацій</i>		
7.	Методика розрахунку енерговитрат людини та її потреб у харчових речовинах та енергії. Медичний контроль за вітамінним складом харчового раціону.	2
8.	Методика експертної оцінки харчових продуктів (хліб, м'ясо, риба, молоко) за результатами їх лабораторного дослідження.	2
9.	Теоретичні аспекти та профілактика аліментарних та аліментарно-зумовлених захворювань. Харчові отруєння та їх профілактика.	2
10.	Організація і проведення санітарного нагляду за водопостачанням цивільних формувань і потерпілого населення у польових умовах при надзвичайних ситуаціях.	2
11.	Організація і проведення санітарного нагляду за харчуванням цивільних формувань і потерпілого населення у польових умовах при надзвичайних ситуаціях.	2
<i>Змістовий модуль 3. Гігієна лікувально-профілактичних закладів. Гігієна праці</i>		
12.	Методика гігієнічної оцінки ситуаційного та генерального плану лікарняної ділянки. Гігієнічні вимоги до планування та облаштування палатної секції терапевтичного відділення	2
13.	Гігієнічні вимоги до планування та облаштування спеціалізованих відділень лікарень. Профілактика госпітальних інфекцій.	2
14.	Радіаційна гігієна. Протирадіаційний захист персоналу та радіаційна безпека в рентгенологічних та радіологічних відділеннях.	2
15.	Фізичні фактори виробничого середовища, їх вплив на організм (шум, вібрація, електромагнітні поля). Гігієнічна характеристика та профілактика шкідливої дії виробничого пилу.	2
16.	Виробничі отрути: вплив на організм, профілактика професійних отруєнь.	2
<i>Змістовий модуль 4. Гігієна дітей і підлітків. Психогігієна</i>		
17.	Гігієна навчально-виховного процесу в дитячих навчальних закладах та загальноосвітніх школах. Профілактика "шкільних" захворювань.	2
18.	Сучасні методи психофізіологічних та психогігієнічних досліджень. Психогігієнічні основи профілактики нервово-психічних зрушень та розладів психічного здоров'я.	2
19.	Психогігієна праці та відпочинку. Психогігієнічні основи корекції аномалій розвитку особистості та медичної реабілітації хворих на соматичні захворювання.	2
20.	Підсумковий контроль засвоєння модуля «Гігієна та екологія (у т.ч. лікувальне харчування)»	2

Разом:	40
--------	----

13. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
Самостійне опрацювання тем, які не входять до плану лекцій і практичних занять:		
1.	Основні етапи розвитку гігієни та санітарії.	5
2.	Методика прогнозування та профілактики погодозумовлених загострень хронічних захворювань.	5
3.	Гігієнічна характеристика джерел штучного освітлення та світильників.	4
4.	Гігієнічна оцінка впливу навколишнього середовища на здоров'я населення.	5
5.	Лікувальні та дієтичні властивості окремих харчових продуктів. Лікувально-профілактичне харчування.	5
6.	Аліментарна регуляція діяльності шлунково-кишкового тракту, імунобіологічної реактивності, обміну речовин та діяльності ендокринної системи. Нутриціологічна профілактика атеросклерозу, захворювань органів травлення, психоневрологічних розладів та передчасного старіння.	5
7.	Гігієнічні основи профілактики та усунення негативних наслідків соматичних захворювань та нервово-психічних розладів у екстремальних умовах.	4
8.	Біологічні ритми та здоров'я людини.	5
9.	Гігієна та психогігієна праці медичного персоналу в лікувально-профілактичних закладах різного типу. Госпітальні інфекції та основні заходи щодо їх профілактики.	5
10.	Особиста гігієна як галузь гігієнічної науки. Здоровий спосіб життя.	4
11.	Організація медичного обслуговування робітників промислових підприємств та сільськогосподарського виробництва. Методика проведення попередніх та поточних медичних оглядів на підприємствах. Роль лікаря-психолога в роботі медичних комісій.	4
12.	Гігієнічні основи профілактики та реабілітації професійно зумовленої патології.	5
13.	Засоби індивідуального захисту від шкідливих факторів виробничого середовища.	4
14.	Гігієнічний та психогігієнічний контроль за навчанням та фізичним вихованням дітей в організованих колективах.	5
15.	Актуальні проблеми психогігієни та хроногігієни. Гігієнічні основи оптимізації адаптаційного процесу. Аутотренінг.	5
Разом:		70

14. ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Змістовий модуль 1.

Вступ до гігієни та екології. Комунальна гігієна.

1. Гігієна як наукова дисципліна, її мета та завдання. Значення знань гігієни для формування професійного мислення та практичної діяльності лікарів різних фахів .
2. Профілактика як провідний принцип охорони здоров'я населення. Поняття про первинну, вторинну і третинну профілактику.
3. Санітарія, як галузь практичної діяльності охорони здоров'я.
4. Перший закон гігієни про умови порушення здоров'я людини.
5. Поняття про мікроклімат та фактори, що його формують. Види мікроклімату.

6. Гігієнічне значення температури повітря і радіаційної температури, вологості, руху повітря в приміщенні.
7. Фізіологічні механізми теплообміну і терморегуляції (телопродукція і тепловіддача). Фізичні шляхи тепловіддачі.
8. Температурний режим приміщення, його показники і норми. Гігієнічне значення відносної вологості повітря.
9. Денатурація повітря житлових приміщень та її показники (хімічні, фізичні, бактеріальні). Антропотоксини.
10. Окиснюваність повітря як непрямий показник денатурації повітря житлових приміщень.
11. Гігієнічне значення іонізації повітря. Поняття про легкі та важкі іони.
12. Діоксид вуглецю як чутливий непрямий показник денатурації повітря житлових приміщень.
13. Природна вентиляція, фактори, що її зумовлюють. Засоби підсилення природної вентиляції.
14. Показники природної вентиляції (необхідний та фактичний об'єми і кратність природної вентиляції).
15. Гігієнічне значення та види штучної вентиляції. Показники, що характеризують штучну вентиляцію (об'єм, кратність вентиляції).
16. Сонячна радіація, її спектральний склад. Гігієнічне значення видимої та інфрачервоної частин сонячного спектру.
17. Спектральний склад ультрафіолетової частини сонячної радіації (області А, В, С). Озоновий шар атмосфери та його гігієнічне значення.
18. Біогенна та абіогенна дія ультрафіолетової радіації, її види та механізми.
19. Основні причини та симптоми «сонячного голодування», його профілактика. Поняття про еритемну та профілактичну дозу УФ-випромінювання.
20. Гігієнічні вимоги до штучного освітлення житлових приміщень.
21. Фізіологічне, гігієнічне, токсикологічне, ендемічне, бальнеологічне значення води.
22. Епідеміологічне значення води. Класифікація ВООЗ інфекційних хвороб у механізмі передачі яких бере участь вода.
23. Класифікація джерел водопостачання та їх порівняльна характеристика. Методика санітарно-топографічного, санітарно-технічного, санітарно-епідеміологічного обстеження джерел водопостачання. Класи джерел водопостачання.
24. Фізико-органолептичні (запах, смак і присмак, кольоровість, каламутність) та хіміко-органолептичні (сухий залишок, водневий показник, хлориди, сульфати) властивості питної води, їх гігієнічна характеристика.
25. Гігієнічне значення азотовмісних хімічних сполук у воді (азот амонійних солей, нітриту та нітрату).
26. Санітарно-мікробіологічні показники епідемічної безпечності води (загальне мікробне число, індекс БГКП, титр БГКП).
27. Ендемічний флюороз та його профілактика. Ендемічний карієс. Фторопродіфілактика карієсу зубів при централізованій системі водопостачання.
28. Водно-нітратна метгемоглобінемія як гігієнічна проблема, її профілактика.
29. Забруднення джерел водопостачання як екологічна та гігієнічна проблема. Самоочищення води відкритих водойм, його сутність та гігієнічне значення. Показники самоочищення.
30. Гігієнічна характеристика методів очистки води.
31. Хлорування води за хлорпотребою. Поняття про хлорпоглинність та хлорпотребу. Залишковий хлор у воді та його значення. Основні недоліки методу хлорування води.
32. Озонування води, суть методу, характеристика.
33. Гігієнічне, епідемічне та ендемічне значення ґрунту.
34. Джерела забруднення ґрунту, їх класифікація та гігієнічна характеристика. Самоочищення ґрунту.
35. Гігієнічна характеристика методів знешкодження твердих відходів.
36. Вивізна система збору, видалення та знешкодження рідких відходів (поля асенізації, поля заорювання).
37. Сплавна система очищення населених місць від рідких відходів (каналізація). Очисні споруди. Механічне, біологічне очищення та знезаражування рідких відходів.
38. Показники санітарного стану ґрунту, їх класифікація та гігієнічне значення.
39. Поняття про біогеохімічні провінції, ендемічні захворювання. Класифікація ендемічних захворювань.
40. Поняття про техногенні біогеохімічні провінції.

Змістовий модуль 2.

Гігієна харчування. Гігієна надзвичайних ситуацій.

1. Поняття про лікувально-дієтичне, превентивне та лікувально-профілактичне харчування. Принципи раціонального харчування.
2. Режим харчування, його складові та наукове обґрунтування для різних груп населення і при різних умовах праці.
3. Фізіологічні норми харчування різних професійних та статеві-вікових груп населення, їх наукове обґрунтування.
4. Фізіолого-гігієнічне значення білків. Поняття про повноцінні білки.
5. Фізіолого-гігієнічне значення жирів. Біологічна роль поліненасичених жирних кислот. «Перегріті» жири.
6. Фізіолого-гігієнічне значення вуглеводів. Поняття про рафіновані та «захищені» вуглеводи.
7. Фізіолого-гігієнічне значення, добова потреба, джерела кальцію, фосфору і заліза.
8. Вітамін С, біологічна роль, клініка та профілактика гіповітамінозу.
9. Вітамін В1, біологічна роль, клініка та профілактика гіповітамінозу.
10. Вітамін РР, біологічна роль, клініка та профілактика гіповітамінозу.
11. Вітамін А, біологічна роль, клініка та профілактика гіповітамінозу.
12. Вітамін D, біологічна роль, клініка та профілактика гіповітамінозу.
13. Поняття про аліментарні та аліментарно-зумовлені захворювання, їх класифікація
14. Білково-енергетична недостатність (аліментарна дистрофія), її профілактика. Квашіоркор, етіологія, профілактика.
15. Харчові отруєння, визначення та класифікація.
16. Сальмонельозні токсикоінфекції: характеристика збудників, умови виникнення, профілактика.
17. Ботулізм: характеристика збудників, умови виникнення, профілактика.
18. Стафілококові токсикози: характеристика збудників, умови виникнення, профілактика.
19. Харчові отруєння немікробного походження, їх класифікація. Харчові отруєння залишковими кількостями отрухохімікатів в харчових продуктах, їх профілактика.
20. Методика розслідування випадків харчових отруєнь. Документи, що оформляються в процесі та при завершенні розслідування харчового отруєння.
21. Гігієна надзвичайних ситуацій та катастроф. Психогенні фактори, характерні при катастрофах, надзвичайних ситуаціях. Методи і засоби психопрофілактики серед особового складу рятувальних команд та населення.
22. Особливості харчування військовослужбовців у польових умовах. Пункт харчування: структура, обладнання.
23. Гігієнічна характеристика основних харчових продуктів, що будуть вживатися в польових умовах (сухарі, консерви, харчові концентрати).
24. Особливості організації харчування в польових умовах при забрудненні території радіоактивними речовинами (РР), отруйними речовинами (ОР), бактеріальними засобами (БЗ). Шляхи забруднення та захист харчових продуктів від РР та ОР.
25. Допустимі рівні забруднення харчових продуктів РР та ОР.
26. Методи дезактивації та дегазації продуктів харчування.
27. Завдання медичної служби по контролю за водопостачанням у польових умовах.
28. Вибір джерела водопостачання в польових умовах, методика його санітарно-епідеміологічного, санітарно-топографічного і санітарно-технічного обстеження.
29. Гігієнічні вимоги до обладнання пункту водопостачання. Табельні засоби для добування, обробки, транспортування та контролю якості води в польових умовах.
30. Норми польового водопостачання та їх обґрунтування. Особливості вимог до питної води в польових умовах при надзвичайних ситуаціях.
31. Методи очистки води в польових умовах (відстоювання, коагуляція, фільтрація).
32. Методи знезараження води. Гіперхлорування. Методи дехлорування води.
33. Допустимі рівні радіоактивного та хімічного забруднення води.
34. Методи дезактивації та дегазації води.
35. Методи знезараження індивідуальних запасів води.

Змістовий модуль 3.

Гігієна лікувально-профілактичних закладів. Гігієна праці.

1. Гігієна лікувальних закладів, її основні завдання та значення у забезпеченні ефективного лікування хворих. Поняття про запобіжний та поточний санітарний нагляд за лікувально-профілактичними закладами, їх зміст.

2. Гігієнічні вимоги до розташування лікарняної ділянки в населеному пункті (ситуаційний план). Поняття про санітарно-захисні зони, їх класи та значення у підтриманні оптимального гігієнічного режиму на території лікувальних закладів.
3. Системи лікарняного будівництва, їх порівняльна характеристика.
4. Генеральний план лікарняної ділянки (площа, щільність забудови). Функціональне зонування лікарняної ділянки.
5. Палатна секція терапевтичного відділення (кількість ліжок, варіанти планування, набір приміщень).
6. Гігієнічні вимоги до палат терапевтичного відділення (кількість ліжок, гігієнічне обґрунтування площі). Гігієнічні вимоги мікроклімату палат, їх природного і штучного освітлення палат.
7. Гігієнічні вимоги до планування, обладнання і режиму експлуатації септичних та асептичних хірургічних відділень. Характеристика гігієнічних умов в операційних (площа, внутрішнє оздоблення, орієнтація вікон, показники природного та штучного освітлення, мікроклімату, особливості вентиляції).
8. Гігієнічна характеристика професійної діяльності лікарів хірургічного фаху (професійні шкідливі фактори та рекомендації щодо оздоровлення умов їх праці).
9. Гігієнічні вимоги до планування, обладнання акушерських відділень.
10. Гігієнічні вимоги до планування, обладнання і режиму експлуатації інфекційних відділень.
11. Гігієнічні вимоги до планування, обладнання і режиму експлуатації дитячих відділень.
12. Поняття про внутрішньолікарняні (госпітальні) інфекції (етіологія, джерела інфікування, особливості перебігу в сучасних умовах). Заходи з профілактики ВЛІ (архітектурно-планувальні, санітарно-гігієнічні, санітарно-протиепідемічні, дезінфекційні та стерилізаційні).
13. Гігієнічні вимоги до планування, санітарно-технічного і протирадіаційного обладнання рентгенологічних відділень лікарняних закладів. Протирадіаційний захист персоналу і радіаційна безпека пацієнтів при проведенні рентгенологічних досліджень.
14. Гігієнічні вимоги до планування, санітарно-технічного обладнання відділень дистанційної променевої терапії та принципи протирадіаційного захисту персоналу.
15. Гігієнічні вимоги до планування, санітарно-технічного обладнання відділень променевої терапії закритими джерелами опромінення. Особливості планування лікарняних палат відділення.
16. Гігієнічні вимоги до планування, санітарно-технічного обладнання відділень променевої терапії, у яких з діагностичною та лікувальною метою використовуються відкриті джерела іонізуючого випромінювання.
17. Радіометричний контроль при роботі з джерелами іонізуючого випромінювання. Методи знешкодження радіоактивних відходів.
18. Біологічна дія іонізуючого випромінювання. Детерміністичні (нестохастичні) та стохастичні ефекти опромінення людей, умови їх виникнення. Теорія гормезису.
19. Принципи захисту персоналу при роботі з закритими джерелами іонізуючого випромінювання.
20. Принципи захисту персоналу при роботі з відкритими джерелами іонізуючого випромінювання.
21. Поняття про ліміт дози зовнішнього і внутрішнього опромінення персоналу радіологічних відділень.
22. Класифікація небезпечних та шкідливих виробничих факторів. Професійні захворювання, їх класифікація. Заходи з профілактики професійних захворювань (законодавчі, технологічні, санітарно-технічні, лікувально-профілактичні).
23. Шум. Визначення поняття. Фізичні характеристики шуму, одиниці його вимірювання. Класифікація шуму за спектральним складом, характером спектру і часовими характеристиками.
24. Специфічна та неспецифічна дія шуму на організм. Шумова хвороба. Заходи профілактики негативної дії шуму на організм. Принципи гігієнічного нормування шуму.
25. Характеристика інфрашуму та ультразвуку, їх вплив на організм.
26. Вібрація як професійний шкідливий фактор. Фізична характеристика та класифікація вібрації.
27. Біологічна дія вібрації, основні симптоми вібраційної хвороби. Заходи щодо зниження несприятливої дії вібрації на організм людини.
28. Електромагнітні поля радіочастот, їх класифікація та біологічна дія. Профілактичні заходи при роботі з джерелами ЕМП. Гігієнічне нормування ЕМП радіочастот.
29. Класифікація та основні показники виробничого мікроклімату. Нагрівний мікроклімат, його вплив на фізіологічні функції організму. Профілактика перегрівання організму в умовах виробництва.
30. Вплив охолодного мікроклімату на організм. Профілактика переохолодження в умовах

- виробництва. Принципи гігієнічного нормування параметрів виробничого мікроклімату приміщень.
31. Особливості праці в умовах підвищеного атмосферного тиску. Кесонна хвороба, її профілактика.
 32. Гігієна праці в умовах пониженого атмосферного тиску. Заходи з профілактики гірської хвороби.
 33. Виробничий пил. Класифікація пилу за походженням, механізмом утворення та дисперсністю. Види шкідливої дії виробничого пилу на організм. Пилові захворювання органів дихання, органу зору та шкіри.
 34. Пневмоконіози та їх класифікація. Силікоз (етіологія, патогенез, стадії розвитку). Заходи з профілактики негативної дії пилу на організм.
 35. Виробничі отрути і їх класифікація за походженням, хімічною структурою, агрегатним станом, ступенем небезпеки для організму. Основні шляхи надходження виробничих отрут в організм працюючих.
 36. Перетворення виробничих отрут в організмі «Летальний синтез». Шляхи виведення виробничих отрут та продуктів їх метаболізму з організму.
 37. Характер дії виробничих отрут на організм (загальнотоксична, подразнююча, сенсibiliзуюча, вибіркова тощо). Комбінована дія отрут та її види.
 38. Кумуляція виробничих отрут, її види та значення в розвитку професійних отруєнь.
 39. Обов'язкові попередні та періодичні огляди робітників, організація їх проведення (наказ МОЗУ № 246).
 40. Професійні інфекції та інвазії, їх профілактика.

Змістовий модуль 4.

Гігієна дітей і підлітків. Психогігієна.

1. Стан здоров'я дітей та підлітків і фактори, що його формують. Групи здоров'я. Психоневрологічний розвиток дітей і підлітків, його етапи, закономірності.
2. Гігієнічні вимоги до земельної ділянки і приміщень дитячих дошкільних закладів. Оцінка функціональної готовності дітей до вступу в школу – фізичної і психологічної.
3. Гігієнічні вимоги до земельної ділянки, планування та улаштування загальноосвітньої школи. Санітарно–протиепідемічний режим.
4. Гігієнічні основи навчально–виховного процесу в загальноосвітній школі (гігієнічні вимоги до навчальних посібників, розкладу уроків, структури уроку та організації його проведення).
5. Гігієнічні вимоги до дитячих меблів, навчальних посібників та дитячих іграшок. Методика маркування парт та розсаджування школярів.
6. Гігієнічні вимоги до режиму дня дітей та підлітків (основні режимні елементи, їх тривалість, гігієнічні принципи оцінки режиму дня). Психогігієнічні основи навчальної та позашкільної діяльності.
7. Рухова активність і здоров'я дітей та підлітків. Гігієнічна оцінка рухової активності учнів. Зміст лікарського контролю за фізичним та психофізіологічним вихованням школярів.
8. Гігієнічні основи трудового і політехнічного навчання дітей та підлітків. Професійна орієнтація та професійний відбір.
9. Психогігієна як наука. Поняття про психічне здоров'я та критерії його оцінки. Методи психофізіологічних та психогігієнічних досліджень. Психогігієнічні аспекти практичної діяльності медичного психолога.
10. Особливості особистості людини. Властивості темпераменту, характеру, мотиваційна спрямованість, нервово–психічний стан та їх психогігієнічне значення. Аномалії темпераменту та акцентуації характеру. Психоемоційне напруження, стрес, як реакція організму на несприятливу дію факторів навколишнього середовища.
11. Психогігієна праці. Психогігієнічні вимоги до організації робочого місця, змісту та умов здійснення розумової і фізичної праці. Психогігієнічні передумови наукової організації праці. Психогігієнічні основи проведення професійної орієнтації та професійного відбору.
12. Психогігієна відпочинку. Психогігієнічні аспекти організації відпочинку у робочий та позаробочий час. Сон та його психогігієнічне значення. Психогігієнічні проблеми фізичної культури та спорту.
13. Психогігієна побуту. Профілактика побутових конфліктів. Психогігієна міжособистісних взаємин. Психологічний мікроклімат та психогігієна.
14. Медико–психологічний та психогігієнічний підхід до проблем охорони психічного здоров'я. Біологічні та соціальні чинники порушень психічного здоров'я. Доклінічні та клінічні форми нервово–психічних порушень та психогігієнічні основи їх профілактики. Методи психогігієнічної корекції аномалій розвитку особистості. Первинна профілактика нервово–психічних порушень.

15. Психогігієна та психопрофілактика в клініці внутрішніх хвороб, неврології, психіатрії, хірургії, онкології, акушерстві, гінекології, педіатрії, геріатрії тощо. Психогігієнічні основи корекції аномалій розвитку особистості хворих на соматичні захворювання. Проблеми психогігієнічної реабілітації при нервово-психічних розладах, неврологічних та психічних захворюваннях.

15. ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

1. Вимірювати і оцінювати показники мікроклімату (температуру, вологість, швидкість руху повітря, радіаційну температуру).
2. Визначати та оцінювати показники природного (світловий коефіцієнт, коефіцієнт природного освітлення та інших) і штучного освітлення приміщень (освітленість, яскравість та інші) за допомогою люксметра та розрахунковими методами (метод «Ватт»).
3. Визначати інтенсивність ультрафіолетової радіації біологічним методом.
4. Відбирати проби повітря седиментаційним та аспіраційним методами на забрудненість мікробами, пилом, хімічними речовинами для лабораторних аналізів (з використанням електроаспіратора, приладу Кротова, аерозольних фільтрів, алонжів), оцінювати результати аналізів.
5. Розраховувати і оцінювати необхідний і фактичний об'єми і кратність вентиляції приміщень на підставі гранично допустимих і фактичних концентрацій діоксиду вуглецю.
6. Відбирати і оцінювати проби води при виборі джерел водопостачання та питної води на підставі органолептичних показників та результатів лабораторного аналізу.
7. Розраховувати кількість хлорного вапна для знезараження води за хлор потребою.
8. Визначити кількість активного хлору в хлорному вапні.
9. Володіти методами очистки, спеціальної обробки та знезараження води., оцінювати їх ефективність.
10. Оцінювати санітарний стан ґрунту за результатами фізико-хімічних показників, хімічного, бактеріологічного, гельмінтологічного аналізу.
11. Розрахувати добові енерговитрати та потреби організму в харчових речовинах.
12. Оцінювати адекватність харчового раціону енерговитратам розрахунковими методами за меню-розкладкою та за результатами лабораторного аналізу продуктів і готових блюд.
13. Діагностувати С-вітамінну недостатність на підставі визначення резистентності капілярів манометром Несторова.
14. Вміти проводити санітарне обстеження продовольчих об'єктів, харчоблоків лікарняних закладів, оцінювати якість харчових продуктів органолептичними методами, відбирати їх проби для лабораторних аналізів.
15. Проводити орієнтовну експрес оцінку якості і свіжості хліба, молока, м'яса, консервів, їх придатності до споживання.
16. Оцінювати санітарний стан харчоблоку, контролювати додержання санітарних вимог до транспортування, зберігання харчових продуктів, їх кулінарної обробки, реалізації готової їжі.
17. Оцінювати шкідливість і небезпечність умов праці за результатами інструментальних і лабораторних досліджень фізичних факторів, повітря робочої зони. Виявляти і оцінювати психогенні фактори на виробництві.
18. Оцінювати рівні і спектральний склад шуму за результатами його вимірювання шумоміром та аналізатором шуму і вібрації.
19. Визначати і оцінювати вміст токсичних речовин у повітрі за допомогою універсального газоаналізатора УГ-2.
20. Оцінювати стоматоскопічні, соматометричні, фізіометричні, нейропсихологічні показники розвитку дітей та підлітків.
21. Давати гігієнічні рекомендації щодо режиму навчання та відпочинку школярів, оцінювати оздоровчі заходи.
22. Давати гігієнічну оцінку навчальним приміщенням, шкільним меблям.
23. Уміти оцінювати ситуаційні, генеральні плани забудови лікарняних закладів.
24. Уміти проводити санітарне обстеження лікарняного закладу з його санітарним описанням, складанням акту обстеження.

25. Оцінювати санітарний режим в палаті, секції, відділенні, лікувально-профілактичному, оздоровчому закладі в цілому та давати рекомендації щодо його забезпечення і поліпшення.
26. Оцінювати радіологічну обстановку, безпеку праці при роботі в рентгенологічних кабінетах, радіологічних лабораторіях і відділеннях.
27. Визначати і оцінювати умови праці, психогенні фактори ліквідаторів наслідків катастроф, організувати і проводити профілактичні заходи.
28. Визначати і оцінювати параметри мікроклімату та вміст хімічних забруднювачів повітря у фортифікаційних спорудах і польових житлах.
29. Організовувати і проводити медичний контроль за повноцінністю харчування особового складу формувань.
30. Проводити санітарну експертизу продуктів харчування за органолептичними, санітарно-хімічними показниками їх якості.
31. Проводити дослідження продовольства на хімічне та радіаційне забруднення.
32. Відбирати пробу води для лабораторного дослідження.
33. Оцінювати якість води за її органолептичними та санітарно-хімічними показниками.
34. Рекомендувати методи обробки води в польових умовах.

Перелік ситуаційних задач до підсумкового модульного контролю.

1. Гігієнічна оцінка температурного режиму приміщення.
2. Розрахунок швидкості руху повітря, визначеної за допомогою кульового кататермометра.
3. Гігієнічна оцінка температурно-вологісного режиму приміщення.
4. Розрахунок відносної вологості повітря.
5. Оцінка теплового стану організму за методом кататермометрії.
6. Визначення та гігієнічна оцінка еквівалентно-ефективної температури.
7. Оцінка ступеню денатурації повітря приміщення за вмістом діоксиду вуглецю та окиснюваністю повітря.
8. Розрахунок мікробного числа при дослідженні бактеріального забруднення повітря з використанням приладу Кротова.
9. Гігієнічна оцінка показників бактеріального забруднення повітря.
10. Розрахунок необхідного і фактичного об'єму та кратності природної вентиляції.
11. Розрахунок та гігієнічна оцінка фактичного об'єму і кратності штучної вентиляції.
12. Розрахунок та гігієнічна оцінка геометричних показників природного освітлення (світловий коефіцієнт, коефіцієнт заглиблення).
13. Розрахунок та гігієнічна оцінка світлотехнічного показника природного освітлення (КПО).
14. Розрахунок профілактичної дози ультрафіолетового опромінення.
15. Розрахунок штучної освітленості методом «Ватт».
16. Розрахунок та гігієнічна оцінка рівномірності штучного освітлення.
17. Розрахунок та гігієнічна оцінка яскравості поверхні.
18. Оцінка якості питної води при централізованому водопостачанні.
19. Оцінка якості питної води при децентралізованому водопостачанні.
20. Визначення джерела водопостачання за хімічними та органолептичними показниками якості води.
21. Розрахунок дози коагулянту для поліпшення якості води.
22. Розрахунок дози хлорного вапна для знезаражування води.
23. Визначення та гігієнічна оцінка вмісту залишкового хлору у воді.
24. Оцінка ступеню забруднення і небезпечності ґрунту за даними лабораторного дослідження його проб.
25. Розрахунок потреби людини в основних харчових інгредієнтах та енергії.
26. Визначення та оцінка масово-ростових індексів.
27. Оцінка харчового статусу людини.
28. Діагностика та аліментарна профілактика гіповітамінозів.
29. Оцінка якості хліба за даними лабораторного дослідження.
30. Оцінка якості м'яса за даними лабораторного дослідження.
31. Оцінка якості молока за даними лабораторного дослідження.
32. Методика розслідування випадків харчових отруєнь.

33. Методика гігієнічної оцінки режиму дня, розкладу уроків, організації проведення уроку в школі.

34. Методика визначення функціональної готовності дитини до навчання у школі.

35. Методики психогігієнічного нормування та контролю в діяльності медичного психолога.

16. МЕТОДИ ТА ФОРМИ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЮ

Протягом вивчення дисципліни всі види діяльності студента підлягають контролю на кожному занятті. Семестр закінчується підсумковим модульним контролем з дисципліни.

Початковий контроль знань студентів здійснюється під час проведення практичних занять і включає в себе перевірку знань теоретичного та практичного матеріалу, який вивчався на попередніх курсах, що проводиться методом фронтального усного опитування.

Поточний контроль знань студентів здійснюється під час проведення практичних занять і включає перевірку знань теоретичного матеріалу та контроль оволодіння практичними навичками, які передбачені методичними розробками занять з відповідних тем. Поточний контроль теоретичної та практичної підготовки студентів здійснюється у формі:

- індивідуального усного опитування за теоретичними питаннями, які включені до методичних розробок з відповідних тем;
- тестових завдань;
- розв'язання ситуаційних задач;
- проведення гігієнічних досліджень з використанням приладів (імітація) та оцінки результатів проведених гігієнічних досліджень;
- оформлення протоколів практичних занять.

Відпрацювання занять студентами за направленням деканату повинно відбуватись в установленому порядку під час відпрацювань за графіком кафедри.

Підсумковий контроль засвоєння модуля проводиться шляхом індивідуального усного опитування студентів за теоретичними питаннями та розв'язання ситуаційних задач.

Критерії оцінювання навчальної діяльності студентів розроблені з урахуванням чинної нормативної бази зокрема: закону України “Про вищу освіту”, наказів МОН України від 16.10.2009 № 943 “Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи” та “Інструкції щодо оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах впровадження Європейської кредитної – трансферної системи організації навчального процесу” (лист МОЗ України від 15.04.2014 №08.01-47/10395).

17. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТА З ДИСЦИПЛІНИ

Під час оцінювання засвоєння кожної теми модуля студенту виставляються оцінки за 4-бальною (традиційною) шкалою та за 200-бальною шкалою з використанням прийнятих та затверджених критеріїв оцінювання. Виставлені за традиційною шкалою оцінки конвертуються в бали. Студент повинен отримати оцінку з кожної теми.

Оцінювання поточної навчальної діяльності

При засвоєнні кожної теми змістового модуля за поточну навчальну діяльність студента виставляються оцінки за традиційною 4-ох бальною (традиційною) шкалою, які потім конвертуються у бали залежно від кількості тем у модулі.

Оцінка “**відмінно**” виставляється, коли студент самостійно, грамотно і послідовно, з вичерпною повнотою, використовуючи дані додаткової літератури, відповів на всі теоретичні питання, розв'язав ситуаційні задачі, провів гігієнічні дослідження за допомогою приладів, правильно оцінив результати проведених досліджень.

Оцінка “**добре**” виставляється, коли студент зріло орієнтується в матеріалі, але при відповіді допустив дві-три не принципово важливі помилки.

Оцінка “**задовільно**” виставляється студенту, коли він знає фактичний матеріал у повному об'ємі програми курсу, проте затрудняється самостійно і систематично викладати відповіді, примушуючи викладача пропонувати йому навідні запитання.

Оцінка “**незадовільно**” виставляється у тих випадках, коли студент виявляє повне незнання запитань і погано орієнтується в основному матеріалі курсу гігієни, що виявляється шляхом пропонування йому додаткових запитань.

Оцінювання самостійної роботи студентів

Засвоєння тем, які виносяться самостійну роботу, контролюється під час поточного контролю тем на відповідних заняттях.

Номер модуля кількість навчальних годин/кількість кредитів ECTS	Кількість змістових модулів, їх номери	Кількість оцінюваних тем практичних занять	Конвертація у бали традиційних оцінок					Мінімальна кількість балів*
			Традиційні оцінки				Бали за виконання індивідуального завдання	
			"5"	"4"	"3"	"2"		
Модуль 120/4	4 (№№ 1,2,3,4)	19	6	5	4	0	6	76

Оцінювання модуля

Оцінка за модуль визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах) та оцінки підсумкового модульного контролю (у балах), яка виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліків, визначених програмою дисципліни.

Максимальна кількість балів, що нараховується при засвоєнні модуля, становить 200, у тому числі:

- за поточну навчальну діяльність - 120 балів (60%);
- за результатами підсумкового модульного контролю - 80 балів (40%).

Таким чином, частки результатів оцінювання поточної навчальної діяльності і підсумкового модульного контролю становлять відповідно 60% та 40%.

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну діяльність при вивченні модуля вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «5», на кількість тем у модулі з додаванням балів за індивідуальну СРС: $6,0 \text{ балів} \times 18 \text{ тем} = 114,0 \text{ балів} + 6 \text{ балів за індивідуальну роботу} = 120$.

Мінімальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну діяльність при вивченні модуля, вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «3», на кількість тем у модулі: $4,0 \text{ бала} \times 19 \text{ тем} = 76 \text{ балів}$.

18. СХЕМА НАРАХУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Максимальна кількість балів підсумкового модульного контролю (теоретична і практична підготовка) складає 80. Модуль вважається зарахованим, якщо студент набрав не менше 50 балів.

Контроль теоретичної і практичної підготовки проводиться шляхом оцінки відповіді студентів на теоретичні і практичні питання.

70-80 балів виставляється, коли студент грамотно і послідовно, з вичерпною повнотою відповів на теоретичні питання, правильно розв'язав ситуаційну задачу, зробив ґрунтовні висновки та пропозиції, вірно провів гігієнічне дослідження з використанням приладів.

60-69 балів виставляється, коли студент при відповіді на теоретичні питання допустив дві-три не принципово важливі помилки, розв'язав ситуаційні задачі, але не чітко сформулював висновки та пропозиції, при проведенні гігієнічних досліджень за допомогою приладів допустив незначні помилки.

50-59 балів виставляється, коли студент володіє фактичним матеріалом у повному обсязі програми курсу, але висвітлює свої знання після запропонованих викладачем навідних запитань, при розв'язанні ситуаційної задачі допустив кілька помилок, висновки в пропозиції виклав неповністю, а також недостатньо володіє методикою гігієнічних досліджень.

Менше 50 балів виставляється, коли студент недостатньо володіє фактичним матеріалом, не може відповісти на теоретичні запитання, розв'язати ситуаційну задачу навіть після запропонованих викладачем навідних запитань.

Перескладання підсумкового модульного контролю дозволяється не більше 2 разів і здійснюється:

- перший раз за розкладом кафедри;
- другий раз: згідно графіку складеного деканатом.

ОЦІНКА З ДИСЦИПЛІНИ виставляється лише студентам, яким зараховані всі модулі. Оцінка визначається як середня арифметична з балів за два модулі, що складаються студентами упродовж навчального року. Отримані бали конвертуються у 4-ри бальну шкалу наступним чином:

Оцінка за 200-бальною шкалою	Оцінка за чотирибальною шкалою
Від 180 до 200 балів	«5»
Від 150 до 179 балів	«4»
Від 149 до мінімальної кількості балів, яку повинен набрати студент	«3»
Нижче мінімальної кількості балів, яку повинен набрати студент	«2»

Кількість балів, яку студент набрав з дисципліни, визначається як середнє арифметичне кількості балів з усіх модулів дисципліни (сума балів за усі модулі ділиться на кількість модулів дисципліни).

Оцінка за модуль вноситься екзаменатором до «Відомості результатів поточного та підсумкового модульного контролю» (Форма № Н-5.03-2), «Індивідуального навчального плану студента», «Журналу обліку відвідувань та успішності студентів».

Оцінка з дисципліни вноситься екзаменатором до «Відомості обліку успішності» (Форма № Н-5.03-1), «Журналу обліку відвідувань та успішності студентів», «Індивідуального навчального плану студента» та «Залікової книжки».

Ранжування з присвоєнням оцінок «А», «В», «С», «D», «Е» проводиться деканатами для студентів відповідного курсу та факультету, які навчаються за однією спеціальністю і успішно завершили вивчення дисципліни.

Студенти, які одержали оцінки «FX» та «F» («2») не вносяться до списку студентів, що ранжуються, навіть після перескладання модуля. Такі студенти після перескладання автоматично отримують бал «Е».

Оцінки з дисципліни «FX», «F» («2») виставляються студентам, яким не зараховано хоча б один модуль з дисципліни після завершення її вивчення.

Оцінка «FX» виставляється студентам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але яким не зарахований підсумковий модульний контроль.

Ця категорія студентів має право на перескладання підсумкового модульного контролю за затвердженим графіком (але не пізніше початку наступного семестру). Повторне складання підсумкового модульного контролю дозволяється не більше двох разів.

Оцінка «F» виставляється студентам, які відвідали усі аудиторні заняття з модуля, але не набрали мінімальної кількості балів за поточну навчальну діяльність і не допущені до підсумкового модульного контролю. Ця категорія студентів має право на повторне вивчення модуля.

За дозволом ректора студент може підвищити оцінку з дисципліни шляхом перескладання підсумкового модульного контролю (не більше трьох разів за весь період навчання).

19. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Закон України «Про вищу освіту» (2017 р.).
2. Наказ МОН України «Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи» від 16.10.2009 р. №943.
3. «Інструкція щодо оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах впровадження Європейської кредитної – трансферної системи організації навчального процесу» (лист МОН України від 15.04.2014 №08.01-47/10395).

4. Наказ МОН України «Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» від 02.06.1993 р. №161.
5. Державний стандарт освіти зі спеціальності «Медична психологія».
6. Робоча навчальна програма дисципліни «Гігієна та екологія (в т.ч. лікувальне харчування)».
7. Методичні вказівки студентам до практичних занять.
8. Методичні вказівки студентам для самостійної (позааудиторної) роботи.

20. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Абрамова Г. Практикум по возрастной психологии. - М.: Академия, 2001. - 320 с.
2. Аммон Г. Психосоматическая терапия. - СПб.: Речь, 2001. - 238 с.
3. Анастаси А. Психологическое тестирование. - СПб.: Речь, 2002. - 668 с.
4. Бурлачук Л. Основы психотерапии. Учебное пособие. - К.: Ника-Центр, 2001. - 320 с.
5. Вітенко І.С., Вітенко Т.І. Основи психології : Підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. - Вінниця, 2001.
6. Вітенко І.С., Чабан О.С., Бусло О.О. Сімейна медицина: психологічні аспекти діагностики, профілактики і лікування хворих. - Тернопіль : Укрмедкнига, 2002.
7. Гігієна та екологія. Підручник. /За редакцією В.Г.Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – 720 с.
8. Гігієна харчування з основами нутриціології. Підручник у 2 кн. – кн. 1, кн. 2; за ред. В.І. Ципріяна. - К.: Медицина, 2007. – 528 с.
9. Гуревич П. Клиническая психология. Учебник. - М.,2001. - 512 с.
10. Елисеєв О. Практикум по психологии личности. - СПб.: Питер, 2001. - 560 с.
11. Комунальна гігієна /С.Г. Гончарук, В.Г. Бардов, С.І. Гаркавий, О.П.Яворський та ін.; за ред. Є.Г. Гончарука. – К.: Здоров'я, 2003. – 728 с.
12. Контрольные задания по психологии. - М.: Академия, 2000. - 96 с.
13. Коцур Н.І., Гармаш Л.С. Психогігієна: Навчальний посібник. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2005. – 380 с.
14. Осипова А. Общая психокоррекция. Уч.пос.. - М.: Сфера, 2001. - 512 с.
15. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології : підруч. для студ. III-IV р. а. / І. І. Даценко, Р. Д. Габович. - 2-е вид., перероб. та доп. - Київ : Здоров'я, 2004. - 788 с.
16. Психотерапия. Учебник под ред.Карвасарского. - СПб.: Питер, 2000. - 544 с.

Допоміжна:

1. Загальна гігієна: Посібник для практичних занять / За загальною ред. Даценко І.І. – Львів: 2001. – 472 с.: іл..
2. Загальна гігієна з основами екології: Підручник / За ред. В.А. Кондратюка. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. - 592 с.
3. Запорожан В.М., Аряєв М.Л. ВІЛ-інфекція і СНІД. 2-ге вид., К.: Здоров'я, 2004. - 636 с.
4. Гігієна праці. Підручник / А.М. Шевченко, О.П. Яворовський, Г.О. Гончарук та ін.: за ред. А.М. Шевченка. – Вінниця: Нова Книга, 2005. – 520 с.
5. Гигиена / Под ред.акад РАМН Г.И.Румянцева. – М.: МЕДИЦИНА, 2000.- 608 с.: ил.
6. Державні будівельні норми України. Інженерне обладнання будинків і споруд. Природне і штучне освітлення ДБН. В.2.5-28.2006. – К.: Мінбуд України, 2006. – 76 с.
7. Державні санітарні правила і норми «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» від 12 травня 2010 року №400.
8. Загальна гігієна: Посібник для практичних занять / За заг. Ред.. І.І. Даценко. – Львів: Світ, 2001. – 472 с.
9. Загальна гігієна. Словник-довідник. /І.І.Даценко, В.Г.Бардов, Г.П.Степаненко. - Львів, 2001 р. – 244 с.
10. Основи екології: Підручник / За редакцією В.Г.Бардова, В.І. Федоренко. – Вінниця: Нова Книга, 2013. – 424 с

11. Пивоваров Ю.П. Гигиена и основы экологии человека: Учебник для студ. высш. мед. учеб. заведений / Ю.П. Пивоваров, В.В. Королик, Л.С. Зиневич; Под ред. Ю.П. Пивоварова. – М.: Издательский центр „Академия”, 2004 -528 с.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я.
3. Закон України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”.
4. Постанова Кабінету Міністрів України № 569 від 23.05.2001 р. «Про затвердження переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок». – К., 2001.
5. Державні будівельні норми України. Інженерне обладнання будинків і споруд. Природне і штучне освітлення ДБН. В.2.5-28.2006. – К.: Мінбуд України, 2006. – 76 с.
6. Державні санітарні правила і норми «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» від 12 травня 2010 року №400.
7. Наказ МОЗ України №526 від 27.12.2001 р. «Про затвердження Гігієнічної класифікації праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу». – К., 2001.

Інформаційні ресурси

1. Офіційні веб-ресурси Президента України, Верховної ради України, Міністерства освіти та науки, Міністерства охорони здоров'я та інших центральних органів влади України, освітні портали вищих медичних навчальних закладів України.
2. Бібліотечний фонд навчальної літератури БДМУ.
3. Електронний навчальний курс «Гігієна та екологія (в т.ч. лікувальне харчування)» для студентів 3-го курсу спеціальності «Медична психологія» на сервері дистанційного навчання <http://moodle.bsmu.edu.ua>.

21. УКЛАДАЧ ДОВІДНИКА ДЛЯ СТУДЕНТА (СИЛАБУСУ)

Кушнір Оксана Василівна – старший викладач кафедри гігієни та екології, к.мед.н.